

מרגליות מפרשת השבוע

דברים - תשעה באב תשפ"ג

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- מה ביאור דברי רבי מאיר, שבסיום מלאכת המשכן בירכן משה - ה' אלקי אבותכם יסף עליכם ככם אלה פעמים וגו'?
- ה' אלקי אבותכם יסף עליכם וגו', לכאורה לשון זה ביאורו הוספה ממקום אחר, והיה לו לברכם 'יפרה אתכם' או 'רבה אתכם'?
- ה' אלקי אבותכם יסף עליכם ככם אלה פעמים, לכאורה תיבת ככם מיותרת?
- מהו שבירך שוב - ויברך אתכם כאשר דבר לכם?
- אימתי נתקיימה ברכת משה רבנו, הלא לא מצאנו מעולם כזה מספר של בני ישראל לבד?

ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב.

ה' אלקי אבותכם יסף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם (א, י-יא).

* * *

וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' בן עשו ויברך אתם משה (שמות לט, מג).
מה היא הברכה שברכן, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. רבי מאיר אומר כך ברכן ה' אלקי אבותכם יסף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם (ילקוט שמעוני פקודי רמז תיח).

ב. תיבת ככם היא לכאורה מיותרת.
ג. מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם. והנה רש"י ז"ל מיישב הדברים, אך בדברינו להלן יתבאר הדבר כמין חומר.
ד. אימתי נתקיימה ברכתו של משה רבינו, הלא ידענו שבני ישראל היו שש מאות אלף לבד מטף נשים וזקנים מבני ששים שנה ומעלה, אשר הכל ביחד עלו למספר שני אלף אלפים [כמבואר במדרש], ואם יתוסף עליהם אלף פעמים, יעלה החשבון לשני אלף אלפי אלפים, אשר כמספר הזה לא היו לעולמים, כי בכל כדור הארץ לא נמצא אנשים רק קרוב לשני אלף אלפים, ומתי יהיו בני ישראל לבד כמספר ההוא?

ויש להבין, בשלמא לתנא קמא שברכן יהי רצון וכו', הברכה היא בזמנה ומקומה, שכאשר הביאו המשכן אל משה, וראה את כל המלאכה שעשו אותה כאשר צוה ה' שפיר ברכן יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם, אבל לרבי מאיר שהברכה היתה ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם, קשה מה ענין ברכה זו לכאן. ואמרתי לבאר בעז"ה, כשנתבונן בעצם הברכה של יסף עליכם וכו' יש להעיר בה הרבה.
א. מה הוא דברו יסף עליכם, הלא הלשון 'הוספה' ביאורו תמיד תוספות ממקום אחר, והיה לו לברכם 'יפרה' או 'רבה ויעצים' אתכם, כמו שנאמר בפרשת שמות (א, ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ.

* * *

- רְנִי וְשִׁמְחֵי בַת צִיּוֹן כִּי הִנְנִי בָא וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךְ וּגְו', וְנָלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל ה' וְגו' וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךְ וּגְו', מדוע כפל תיבות וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךְ?
- אצל מי התארח הגר"א, ומדוע?
- מה נוכל ללמוד מהמעשה שהיה עם הגר"א, לבאר את הפסוק הנ"ל?

מעולם לא ביקש מזולתו ליתן לו ארוחה, רק אם אחד הזמין אותו בטוב עין לאכול הלך אצלו, ואם לאו לא אכל כלום.
פעם אחת נזדמן לו לבא לעיר אחת לבית המדרש לפני תפלת המנחה, והתמהמה עד אחר תפלת ערבית, וכל המתפללים הלכו לביתם, ואיש לא הזמין אותו לסעודת ערבית, ונשאר בלי מזון וארוחה.
איש אחד היה באותה עיר, גם כי לא היה עשיר, אך היה איש נדיב ומכניס אורח, ודרכו היה אשר בכל ערב הלך לכל בתי התפלות,

ולתרץ את כל זה נקדים דברי הכתוב (זכריה ב, יד-טו) רְנִי וְשִׁמְחֵי בַת צִיּוֹן כִּי הִנְנִי בָא וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךְ נָאם ה', וְנָלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל ה' בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךְ וּגְו', אשר הוא לכאורה כפל דברים, תיבות ושכנתי בתוך.
אך נבאר על פי משל [יעוין בספר כוכב מיעקב [רבי יעקב קראנץ, המגיד מדובנא. תק"א-תקס"ה] הפטרת בהעלותך]: מספרים על הגר"א מווילנא ז"ל שקיבל עליו להיות נע ונד מעיר לעיר וממקום למקום משך שנה ולבלתי התגלות את עצמו, והיה מנהגו אשר

ואם ראה איזה אורח שנשאר בלי מזון וארוחה לקח אותו לביתו, והאכילו והשקהו.

ובבואו היום לבית המדרש, וראה את האורח - הגר"א מווילנא - שאלהו אם אכל ארוחת ערב, והאורח ענהו האמת שלא אכל עוד, אז הפציר בו שילך עמו לביתו, ועשה לפניו סעודה בכבוד גדול, ואחרי אכלו ושתו הפציר בו שילין אצלו, ושרת לפניו כעבד לפני אדונו, ובבוקר לווהו לדרכו, ופטרהו לשלום בלתי ידע מי הוא.

וככלות זמן נידודו נתגלה כבודו, ובשובו, מדי עברו דרך איזה עיר, יצאו כל אנשי העיר לקראתו וכבדוהו כבוד גדול, ונזדמן לו גם כן לעבור דרך אותה העיר שהנדיב שמה, וכאשר באה השמועה שהגר"א עובר דרך העיר הזו, יצאו כולם לקראתו וגם האיש הנדיב הנ"ל בתוכם, אך לא הכיר את הגר"א. והגר"א הכיר אותו, וחשובי העדה הפצירו בהגר"א שיתאכסן אצלם, אך הגר"א פנה אל הנדיב ואמר לו אשר רצונו להתאכסן אצלו.

האיש השתומם למשמע אזניו, אשר כבוד הגר"א יעזוב את כל עשירי וחשובי העדה ויבחר אותו להתאכסן אצלו, וגם לראשי

העדה היה זה לפלא. ודיברו על לבו, אשר טוב לפני כבודו לבחור לו מקום אצל עשירי העדה בעליות מרווחים ומשוחים בְּשֵׁשׁר (א"ה, הוא על פי ירמיהו כב, יד), מלהתאכסן אצל האיש בחדר צר. אך הגר"א השיב: לא! האיש אשר לקח אותי לביתו אז וכיבדני כבוד גדול בעת אשר כולם מיאנו בי ועזבו אותי לנפשי, גם עתה אחפוץ בו, ולא אשנה את אושפיזי ואתאכסן רק אצלו.

כן גם הנביא זכריה בישר לישראל בשם ה', ואמר רְנֵי וְשִׁמְחֵי בַת צִיּוֹן כִּי הִנְנִי בָא וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם ה', גם כי לעתיד וְנָלוּ גוֹיִם רְבִיּוֹת אֶל ה' בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם (שם טו), כמו שאומרים בתפלת 'עלינו לשבח' יִפְרֹוּ וְיִדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל, פִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בְּרָךְ, תִּשָּׁבַע כָּל לְשׁוֹן. לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ יִכְרַעוּ וְיִפְלוּ, וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקְרָאוּ. וְיִקְבְּלוּ כָּלֵם אֶת עַל מַלְכוּתְךָ, וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מִתְּרֵה לְעוֹלָם וָעֶד, וְכוּלָם יִחַלוּ אֶת פְּנֵי ה' לִשְׁכּוֹן כְּבוֹד בְּתוֹכָם, אֲךָ הַקַּב"ה יֹאמֵר לָהֶם שְׂרָצוֹנוּ לְשׁוֹם מִשְׁכְּנוּ רַק בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּאִשֶׁר אִזְּבַעְתָּ מִתֵּן תוֹרָה, כְּשֶׁחָזַר הַקַּב"ה עַל כָּל אוֹמֵה לְשׁוֹן וְלֹא קִבְּלוּהוּ, עַד שֶׁבָּא אֶצֶל יִשְׂרָאֵל וְקִבְּלוּהוּ. לִכֵּן לֹא אֲשַׁנֵּה אֶכְסֵנִי שְׁלִי - וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ.

* * *

• ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבֵּה אֶתְכֶם וְהִנְכֶם הַיּוֹם. בִּיאור תִּיבוֹת - וְהִנְכֶם הַיּוֹם?

• כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֵב - פִּירוּשׁוֹ, וּמִתִּי הוּא כֵן?

• מִתִּי תִתְקִיִּים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ - יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים, וְאִיךָ הִיא תִתְקִיִּים?

• מֵה יִהְיֶה עִם הַגּוֹיִם לְעֵתִיד לְבוֹא, וּמֵה טַעֲנוֹ עַל זֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל?

• וְיִכְרַךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם - מֵהִי הַבְּרַכָּה, וּמִתִּי דִיבַר ה' לָנוּ בְּרַכָּה זֹאת?

וכי תאמרו, הזה הוא שכרנו?

הנה אז בעת מתן תורה חזר הקב"ה על כל האומות שיקבלו את התורה, ולא קיבלוה (כמו שמבואר בספרי וזאת הברכה פיסקא שמג, ובגמ' עבודה זרה ב:). ואנחנו ענינו ואמרנו נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע וקבלנו את התורה באהבה רבה, ועל ידי זה יצאה שנאה מאומות העולם עלינו, והיינו מוזכים ונרדפים מהם זה אלפי שנה, ועתה כשהגיע הקץ אשר נאכל פרי מעללנו, יספחו גם הם עלינו ליקח חלק יחד עמנו, ויהיו כל הגוים כבית ישראל?

על זה ענה להם משה: לא ולא!

הן אמת שגם הם בעת שילוו גוים רבים אל ה', יהיו לו לעם, אך לא יהיה חלקם כמוכם, כי וְיִכְרַךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם, היינו כי תהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש סגולה מכל העמים לתהלה ולשם ולתפארת, וְעַלֵיךָ יִזְרַח ה' וְכִבְדוֹ עֲלֵיךָ יִרְאָה, וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמִלְכִים לְנֹגַהּ זִרְחֶךָ (ישעיה ס, ב-ג).

ובזה נתבאר לנו תוכן ברכת משה, באמרו ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבֵּה אֶתְכֶם וְהִנְכֶם הַיּוֹם - פִּירוּשׁוֹ: כֹּהֵיּוֹם הַזֶּה שֶׁהוּא קַיִם, וְהוּא מֵאֵפִיל וּמֵאִיר [כמו שפירש רש"י ז"ל בריש פרשת נצבים], כך אתם, עתים שונים יעברו עליכם, להאפיל ולהאיר ולהאפיל ולהאיר, אך לא לעולם יהיה כן, רק כשיגיע המועד, תהיו - כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֵב - קיימים לעד ולעולמי עולמים.

וה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם - היינו כמספר אשר הנכם עכשיו, שני אלף אלפים, עוד - אֶלֶף פְּעָמִים - כמו שאמרו חז"ל (פסחים פז): לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, היינו שְׁפָל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל שֶׁהֵם שְׁנֵי אֶלֶף אֶלֶף אלפים, יקבלו כולם את עול מלכותו עליהם, ונספחו עליכם, כמאמר הנביא (ישעיה יד, א) פִּי יִרְחַם ה' אֶת יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחֵם עַל אֲדָמְתָם וְנָלוּ הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב.

* * *

• מדוע הברכות בתורה מועטות ביחס לקללות?

• מתי קוראים לבית בשם פרטי, ומתי מזכירים כל חלק בפרטות?

• באיזה עונש לא יעניש הקב"ה את עמו לעולם?

• מתי יתקיימו הברכות וְנִתְּתִי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וּגו' וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וּגו'?

בפרשת בחקותי (ויקרא כו, יא-יב) וְנִתְּתִי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם, וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעַם.

ומעתה יתבאר לנו דברי הספרא והילקוט שהקדמנו. שדעת התנא קמא שמשם רבינו ברכם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, שזו היא טובה שאין למעלה הימנה, כמו שנאמר

אשר לכאורה הוא פלא, שכאשר נתבונן בהברכות והקללות שבפרשה הנ"ל, הנה הברכות לכאורה מועטות נגד הקללות, כי פסוקי הברכות הם רק עשרה, ופסוקי הקללות הם שלשים, ולמה זה ועל מה זה? הלא התורה העידה שמדה טובה מרובה ממדת פורענות חמש מאות פעמים (רש"י שמות כ, ו), ומדוע הרבה בהקללות ומיעט בהברכות?

אך כבר ביאר בספר א"י [א"ה, איני יודע למי כוונתו] פרשת וירא, שיש שם כללי ושמות פרטים, למשל הבית בהבנותו נקרא שם כללי 'בית', והנה חלקי הבית יש לכל אחד שם פרטי: כותל, גג, רצפה, חלון, שמי קורה, דלת ועוד. ומתי הם נקראים בשמות הפרטים, ומתי בשם כללי הוא הבית? לפני הגמרו, כולם נקראים בשם הפרטי, כגון אם יפגשו איש וישאלו מה נשמע אצלך אודות הבנין? יענה: הנה הכתלים והגג כבר עומדים, וגם הדלתות והחלונות מוכנים, והקרשים להרצפה מונחים ועוד. אבל אם כבר כלה בנין הבית, יענה ויאמר לו: הבית נגמר.

כן גם בהקללות שבפרשה, הנה ידוע שקץ הרע חלילה הוא כליון רח"ל, ובזאת לעולם לא יענוש הקב"ה את עמו, כמו שכתוב בסוף הפרשה (כו, מד) וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵיהֶם לֹא מֵאֲסִתִּים

וְלֹא גַעְלֵתִים לְכַלְתָּם וּגו', ואם כן לעולם לא תהיה הרעה כלה ח"ו, רק עונשים פרטיים לפי מדת חטאם, לכן מונה והולך את כל הרעות אשר יוכל להגיעם ח"ו בסורם מה'.

אך אם בחקותיו ילכו ואת מצותיו ישמרו ויעשו אותם, אז יגיעם הטובה השלמה שאין למעלה הימנה, שמה היא הטובה השלמה בעולם הזה, היינו שיתגדל ויתנשא למעלה למעלה עד שיהיה כסאו אצל המלך.

וכבר אמר התנא (אבות פ"ד מ"ז) יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ומה הוא קצה הטובה בעולם הבא שאין למעלה הימנו, היינו שיזכה ויגיע להיות במחיצת מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולחזות באור פניו.

וזה הבטיח להם הכתוב: אִם בְּחֻקָּי תֵּלְכוּ וּגו' וְנִתְתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וּגו' - כמו שביאר הרמב"ם ז"ל, שסיר מהם כל מניעה שיוכלו להגיע לטובה שאין למעלה הימנה, וְנִתְתִּי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם וּגו' וְהִתְהַלַּקְתִּי בְּתוֹכְכֶם וּגו' - להיות במחיצת מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולשבוע שמחות את פניו נעימות בימינו נצח (תהלים טז, יא). לכן לא פרט הטובות הפרטיות, כיון שהגיד להם הטובה השלמה והכללות שיגיעו אליה.

* * *

- מדוע אין זאת תפארת מיוחדת לישראל בהקמת המשכן, שהשכין הקב"ה שכינתו ביניהם?
- מדוע הברכה - ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים שֵׁיכַת בְּסִיּוּם הַקַּמַת הַמִּשְׁכָּן?
- מתי תהיה תפארת לישראל שהקב"ה אוהב אותם ולא את שאר האומות?

כולו, כמו שנאמר יִפְרֹוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל כו' ויקבלו כָּלֶם אֶת עַל מַלְכוּתְךָ, ומקצה תבל יבואו ויאמרו תנה לנו מראש ונעשנה (עבודה זרה ג), ובמדרש (במדבר רבה ב, טז) מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה וּגו' (שיר השירים ח, ז), ואומר אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת וּגו', אמר רבי שמואל בר נחמן בשתי אהבות הכתוב הזה מדבר, ראשו מדבר באהבתו של ישראל שאם יתכנסו כל אומות העולם ליטול את האהבה שבינו לבין ישראל אינן יכולין, שנאמר מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה, ואין מִיָּם רַבִּים אלא אומות העולם כו', וסופו מדבר באהבתו של תורה שאם מתכנסין כל אומות העולם ואומרים אנו מוכרים כל ממונינו ועושיים את התורה והמצות, אמר להם הקב"ה: אפילו אתם מוכרים את ממוניכם לקנות את התורה, בזיון הוא עליכם: אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֱהָבָה בּוֹז וְבוֹזוֹ לוֹ, באי זו אהבה באהבתו של תורה כו'. ובמדרש (שמות רבה מט, א) דרש מקרא זה על בנין בית המקדש.

ואז כאשר כל האומות יתכנסו ויאמרו - אנו נמכור כל ממונינו ונעשה את התורה ונבנה את בית המקדש, הקב"ה ישיב להם אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֱהָבָה בּוֹז וְבוֹזוֹ לוֹ, ויברך את ישראל כאשר דיבר להם, היינו שישים אותם סגולה מכל העמים, וישכין שכינתו בתוכם, אז יהיה להם לתהלה, ולעטרת תפארת לשם עולם.

קטרת סמים

דרוש לחנוכת בית הכנסת עמ' יב

[רבי יחיאל משה סאגאלאוויץ,

רב העיר מלאווא בפלך פלוצק. תרכ"ג-תש"א]

וזהו ביאור דברי הילקוט, שלדעת תנא קמא ברכן בטובה שלמה: יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, שהיא טובה שאין למעלה הימנה וכו"ל, ורבי מאיר הוסיף שברכם בברכה יותר גדולה.

שהנה נראה בדברי המשל שהבאנו, אם יוכל האיש הנדיב הנ"ל להתפאר אז בפעם הראשונה שבא אליו האורח, שהגר"א שגדול בישראל שמו, בחר מכל אנשי העיר ועשירי העדה, רק בו להתאכסן אצלו.

זאת לא זאת! כי הנה אז כל אנשי העיר לא אבו להזמינו ולהכניסו לביתם, לכן התאכסן אצלו, אבל מי יאמר אם גם אנשי העיר ועשירי העדה התרצו לקבל את פניו, אם לא הואיל לברך אותם על פני האיש הנדיב ההוא.

אך אימתי יוכל להתהלל הנדיב ההוא, אשר הגר"א ז"ל בחר בו לשכון כבוד אצלו, הוא בפעם השניה, כאשר כל עשירי העיר חלו את פני הגר"א לסור אל ביתם ולהתאכסן אצלם, והגר"א לא פנה אליהם, ובחר בהנדיב הנ"ל לפנות אל ביתו, והתאכסן אצלו, אז היה לו לתהלה ולתפארת.

כן גם בעת עשיית המשכן, שהשכין הקב"ה שכינתו ביניהם, אין זאת עוד תפארת מיוחדת ומפורסמת לישראל, שהרי הקב"ה החזיר על כל אומה ולשון ולא קיבלוה, לכן שם משכנו בתוך בני ישראל. אבל מי יאמר אם גם האומות היו מקבלות את התורה שלא היה שם משכן כבודו בתוכם.

אלא כך ברכן - ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְכֶם, היינו שיתוספו עליהם גרים מכל העולם

• מה הנפקא מינה בין הצעקה של אשה בזמן חבלי לידתה, לבין בכיית אשה בעת שימות בעל נעוריה רח"ל?

• לכאורה גזירה על המת שישתכח מן הלב, ומדוע אנו זוכרים את החורבן בכל שנה ושנה?

אָלֵי צִיּוֹן וְעָרֶיהָ כְּמוֹ אִשָּׁה בְּצִירֶיהָ, וְכִבְתּוּלָהּ חֲגֵרַת שָׁק עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ (קִינוּת לְיוֹם תְּשֻׁעָה בָּאָב).

ורבבות נהרגו במיתות משונות, ועוד כמה מיני צרות אשר סבלו בעת ההיא.

אבל האם זה די בחורבן ירושלים, כי אהה! אם נביט אחריתה עוד יגדל הצער, כי הלא אבדנו החבר הטוב, היא השכינה הקדושה אשר בין כתפיה שכן תמיד, ובעת מעשה, היו הנשארים לפליטה, עוד מלאים מצות וקדושה, כי לא פג טעם הקדושה אשר קלטו בעצמן מקדושת ציון, אמנם מה שדור הולך, הולך וחסור גם מצב יהדותה אשר נשאר לנו לפליטה מקדושת ציון.

וכן מצב הגשמי מיום ישתנה לגרועותא, כי תיכף אחר החורבן אשר כל האומות ידעו והכירו בגבהות ישראל ובמשלתם אשר היתה להם, גם הם לא יכלו להעיז פניהם ולשקצם כל כך, אבל עתה תרד פלאים ואין יום שאין קללתו מרובה מחבירו.

וזהו שאמר המקונן **אָלֵי צִיּוֹן וְעָרֶיהָ כְּמוֹ אִשָּׁה בְּצִירֶיהָ** אשר בעת מעשה גדול ונורא הכאב מאוד, וגם **וְכִבְתּוּלָהּ חֲגֵרַת שָׁק עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ** שאם תוסיף עוד להביט על העתיד וימים הבאים, תוסיף עצב על עצבונך ואין ערך ודמיון למכאובך הנורא.

הנה אף אם אמנם גזירה היא על המת שישתכח מן הלב (פסחים נד:). ואין אדם דואג לעולם על אביו ואמו שמתו, בכל זאת מנהג קדוש הוא בכל העולם, אשר בכל שנה כשיגיע יום הקבורה, יום שנקברו אבותיו יעשו אותו היום יארציט, והבנים יעשו אזכרה לנשמותיהם, כן יתענו באותו יום והולכין על קבריהם להתאבל עליהם, ומדי הזכיר כל אחד מהבנים לאבותיו ישפכו לבבם כמים שם על הקבר.

כן אחיי! יום הזה הוא יום הקבורה שלנו, יום שנקברה בו כל הצלחת אומתינו, כי בו ביום נחרבו שני בתי קדשינו, יום שנגלינו מארצנו, ונתרחקנו מאדמתנו. היום יש לנו יארציט של אמנו, היא השכינה הקדושה אשר נסתלקה ממנו בחטאינו. יש לנו יארציט לבחירי וטובי אומתנו סנהדרי הגדולה, הכהנים והזקנים ותלמידי חכמים אשר נהרגו ונטבחו לרבבות. יש לנו יארציט לציון וירושלים. ועל זה תקנו לנו קדמונינו לישב על הארץ ביום המר, ולעשות אזכרה לכל דברים החמודים אשר אבדנו כיום.

ואכן מי יתן ראשנו מים לבכות על אזכרות כאלו, התעוררו אחיי לשפוך לבותיכם כמים, ואולי ירחם ה' וישמע לקול בכייתנו, וישיב ברחמיו שבותינו, אמן כן יהי רצון.

(מצח אהרן דרוש לב)

[רבי אהרן וואלקין, רב פינסק - קרלין. תרכ"ה-נעקה"ש תש"ב]

* * *

• מה הרמיון בין אבלי ציון שבוכים על שהיה ואבד לנו, לאשה בציריה שבכייתה היא הקרמה לשמחה הצפויה בלידתה?

אלא שבאמת גם הקינות שלנו אינן בנעימה של יאוש וחדלון. אנו מאמינים כי החורבן והגלות המה רק הכנות לגאולה ולאורו של משיח, ואף בקראנו אללי על ציון ועריה, אין זו כי אם אנקת כאב, כדוגמת צירי יולדה שבעקבותיהם תגל האם בפרי בטנה. וכל שהכאבים מתגברים ותוכפים, הרי זה סימן מובהק שהלידה קרובה. וככל שהצרות הולכות וגואות, יודעים אנו כי קרבים והולכים פעמי המלך המשיח.

(הרב מפוניבז' ח"ג עמ' קנב)

הנה יש נפקא מינה בין היללה והצעקה אשר תצעק האשה בעת שתאחז אותה חבלי הלידה, להיללה והבכיה בעת שימות בעל נעוריה, והיא תשאיר גלמודה.

שבחבלי לידה גודל הכאב הוא רק בעת מעשה, אכן אם תעלה על מחשבתה את השעות שאחרי הלידה העתידות לבוא תיכף תשמח מאד, באשר היא יודעת שעוד מעט ונהפך לה הצער לשמחה, כי החבלים ישקטו, ואז תלד בן אשר תשמח בו כל ימי חייה, וכמה וכמה עקרונות יתפללו אל ה' שיזכו גם הם לצירים וחבלים כאלה. ורק מחמת גודל כאב החבלים, לא תוכל להתאפק מלצעוק, אכן כל צעקתה הוא רק על שעת ההוה, והזכרת שעה העתידה לבוא, לנחמה היא לפניה.

ואמנם להיפך ממש היא צעקת אלמנה במיתת בעלה. שהנה נראה אשר תיכף כשימות בעלה, יושבת על הקרקע ובקול מר תצעק ותבכה. וכאשר נשאל אותה, על מה את נאנחת כעת? אם על החבר טוב שנלקח ממך, הלא זה רק כשעה קלה אשר אבדת אותה, ובשעה מועטה כזאת לא תוכל עוד להרגיש החסרון, ואם על חסרון מזין ומפרנס, גם החסרון הזה לא תוכל עוד להרגיש, כי הן במותו לא לקח אתו מאומה אלי קבר, ויש לך עוד העזבון והמלבושים אשר הניח לך בעזבון, ואם כן על מה תצעקי כעת?

ואכן אף היא תשיב אמריה לנו, הן אמת כי על עת ההוה אין לי מה לזעוק, כי לעת עתה לא יחסר לי עוד מאומה, אכן אם אזכור יום מחר והימים הבאים אז איך אנחם, כי מי ידאג עבורי ועבור בניי, ועם מי אבלה ימי חיי, הן נשארתי שכולה וגלמודה.

הרי שלשניהם יש מעלה וחסרון, ביולדת - החסרון אשר בעת מעשה גדול הכאב מאוד, ולעומת זה המעלה, אם תזכור העתיד, ובאלמנה - המעלה אשר בעת מעשה אין לה שום מכאוב וחסרון, ורק אם תזכור העתיד יגדל הכאב מאד.

הרי ראינו כי ה' בחסד יסד ארץ, ולכל מכאוב יש מעלה עם החסרון. ואולם כי יזדמנו שני החסרונות ביחד, כי בעת מעשה יהיה הכאב גדול מאוד, וגם התקוה מן העתיד יחסר, זה לא נראה בשום צרה ומכאוב בעולם.

ועל זה בא המקונן לעורר אותנו, שנבכה בלי הפוגה על חורבן ציון, כי אין מכאוב כמכאובת, כאשר בזה נפגשו שני החסרונות גם יחד. כי בעת מעשה, ודאי שאין לתאר את גודל היסורים והגיעו לחרפת רעב נורא, עד שהוכרחו לאכול גם בשר בניהם, וכמה אלפים

בתשעה באב שחרית [שנת תש"ז] אחרי התפילה, כשסיימו את הקינה **אָלֵי צִיּוֹן וְעָרֶיהָ כְּמוֹ אִשָּׁה בְּצִירֶיהָ**, פתח הרב [רבי יוסף שלמה כהנמן, תרמ"ז-תשנ"ט] ואמר: דבר גדול השמיענו הפייטן שחיבר קינה זו.

שהרי לכאורה הדברים תמוהים, כי אנו אבלי ציון מקוננים ובוכים על החורבן, על מה שהיה ואבד לנו, בעוד האשה בציריה אמנם בוכה מרוב כאבים וחבלים, אבל למעשה זוהי רק הקדמה לשמחה הצפויה אחר כך עם לידת בנה?